

STADSHOLMEN

DROTTNINGEN 13

Katarina Kyrkbacke 3

SÖDERMALM

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturreserveratet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

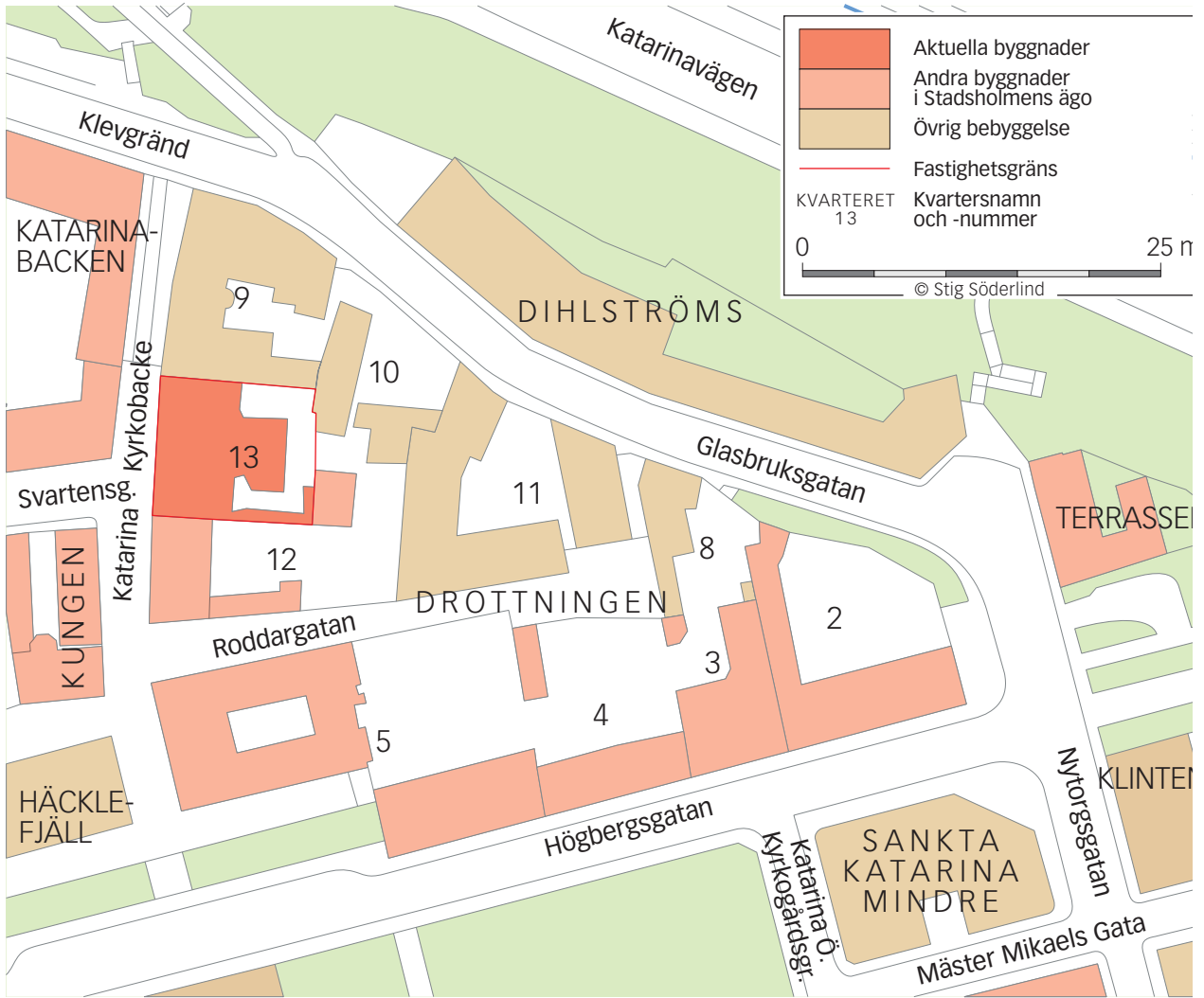
Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsammans med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

DEN TIDSTYPISKA FASADEN MED KRAFTIGT UTFORMAD BOTTENVÅNING OCH SLÄTARE PUTSYTOR HÖGRE UPP MED DJUPT LIGGANDE FÖNSTER. FOTO J. MALMBERG.

Huset byggdes på 1880-talet som ett utpräglat hyreshus och är exempel på den byggboom som rådde i staden i slutet av 1800-talet. Husen blev större med många små hyreslägenheter och flera byggdes på spekulation för att tjäna snabba pengar.

I det här fallet är dock byggnadens skala, med endast tre våningar, måttlig. Den fint utformade och välbevarade fasaden med gavelfält och dekorativa ankarjärn är ett värdefullt inslag i den småskaliga miljön norr om Katarina kyrka. Exteriören motsvaras invändigt av ett välbevarat trapphus, ursprungliga inredningssnickerier och planlösningar som har genomgått endast små och varsamma ändringar.

Fastigheten Drottningen 13 är grönvärderad enligt Stadsmuseets kulturhistoriska klassificering. Det innebär att den har ett särskilt kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Den kraftiga befolkningsökningen i Stockholm på 1600-talet innebar en snabb utbyggnad på malmarna. Området på Katarinaberget var i stort sett bebyggt vid 1600-talets slut. Den stora församlings-

kyrkan började byggas 1656 och placerades väl synlig på höjden.

En brand ödelade 1723 större delen av bebyggelsen i Katarina församling och återuppbyggnaden gick långsamt i efterdyningarna av krig och pest. Det dominerande byggnadsmaterialet var timmer, trots stadens ambitioner att endast stenhus borde uppföras. Genom tryckta byggnadsordningar senare under 1700-talet fick stadsarkitekten god kontroll över byggandet, och i strävan efter enhetlighet och brandsäkerhet uppfördes många välproportionerade och gulputsade borgarhus av sten. De flesta av områdets bevarade trähus kan därför placeras i det tidiga 1700-talet.

Första hälften av 1800-talet var, liksom i övriga staden, en tid med liten byggnadsverksamhet. Förändringarna var däremot betydligt större under

URSPRUNGLIGT MÖNSTRAT GOLV OCH FINT DEKORERAD DÖRR I TRAPPHUSET. FOTO J. MALMBERG

TIDSTYPISK FÄRGSTARK KAKELUGN FRÅN 1880-TALET. FOTO J. MALMBERG.

århundradets senare del och 1900-talets första årtienden. Det byggdes en mängd hyreshus som till viss del ersatte den äldre småskaliga bebyggelsen och gav området en ny siluett. Samtidigt genomfördes nya trafiklösningar som förbättrade kommunikationerna till den kuperade och svårtillgängliga östra delen av Södermalm. Katarinahissen från 1880-talet och framdragningen av Katarinavägen under åren omkring 1910 gjorde området lättare att nå men förändrade samtidigt stadsbilden.

Katarinaberget ger en viktig och intressant bild av fyra seklers stadsbyggnadshistoria. Området har, tillsammans med Mariaberget och Stigberget, den största koncentrationen av bevarad 1700-talsbebyggelse på malmarna, men också hus från senare tider. Stadsbilden är varierad med många ålderdomliga inslag och mycket grönska. Läget på berget erbjuder också vackra utblickar över staden och vattenrummen.

HISTORIK

Staden växer

Snickaren och byggmästaren F. Nystedt uppförde 1888 ett tre våningar högt, putsat hyreshus vid Katarina Kyrkobacke. Före 1888 fanns på tomten ett myller av låga trähus. Här fanns till exempel 4–5 små bostadshus av timmer eller resvirke samt ett antal enkla uthus. Det intensiva skedet i Stockholms bebyggelseutveckling under sent 1800-tal gjorde det dock mer lönsamt att riva de äldre husen och istället bygga stora hyreshus. För att möta den enorma efterfrågan på bostäder som fanns i och med den kraftiga inflyttningen till staden uppfördes under till exempel 1880-talet mer än 1.800 hus i innerstaden. Av dessa finns färre än hälften kvar idag.

Nystedts hus

Inlämnade bygglovritningar på Nystedts hus visar

EXEMPEL PÅ TRAPPHUSETS
TAKSTUCKATUR.
FOTO J. MALMBERG.

en rikligt ornamenterad fasad med nygotiska inslag. Utformningen utfördes inte till fullo utan fasaden förenklades något. Gotik i form av spetsbågade fönster kom till utförande endast i de två frontoner som bryter taklisten. Fasadutformningen är typisk för det sena 1880-talet då nyrenässansfasaderna ibland fick ge vika för en mer varierad utformning med stilreferenser från flera historiska epoker. Byggnaden inrymde endast mindre lägenheter om ett eller två rum och kök.

Nystedt sålde efter ett par år fastigheten till livkusken P. G. Sjöberg. Dennes dotter tycks sedan ha ärvt egendomen och ägt den ända fram till mitten av 1930-talet när den förvärvades av Stockholms stad.

Upprustning och reovering

I samband med att staden tog över fastigheten gjordes viss modernisering och lägenheterna försågs med WC. En mer omfattande modernisering skedde 1968. Köksinredningarna ersattes bland annat av tidens släta standardkök, fönsterbänkarna försågs med perstorpskivor, och masonit spikades för fönstrens smygpaneler. Eventuellt byttes fönstren vid detta tillfälle. Några nya WC installerades. På 1980-talet tillkom något enstaka duschrum innan samtliga lägenheter försågs med dusch i mitten av 1990-talet då också källare och vind byggdes om. År 1993 gjordes en ambitiös fasadupprustning med kalkputs som avfärgades efter förslag från Stadsmuseet.

BYGGNADSBESKRIVNING

Exteriör

Stenhuset har tre våningar och souterrängvåning utmed den sluttande Katarina Kyrkobacke. Gården är underbyggd, asfalterad och försedd med upphöjda planteringslådor murade av gatsten. Gatufasaden är uppbyggd enligt tidstypiskt mönster med tung rusticering i sockel- och bottenvåning och ett lättare fasaduttryck längre upp på fasaden. Över rusticeringen är fasaden spritputsad och artikulerad med dekorativa ankar Slutar. Taklisten är en kombination av tandsnitts- och konsollist och den bryts av två spetsiga gavelfrontoner med ursprungliga, spetsbågade vindsfönster. Den ursprungliga, brunmålade och tidstypiskt utsirade porten har en omfattning av putsade pilastrar. Exteriören är med undantag av fönstren och en dörr i souterrängvåningen i det närmaste intakt sedan byggnadstiden.

Interiör

Huset har en T-formad plan med fyra lägenheter per våning. Trapphusets golv av cementplattor är liksom takstuckatur, trapphusfönster och lägenhetsdörrar ursprungliga. Ett fåtal kakelugnar finns bevarade i lägenheterna som i övrigt har väl bibehållen ursprunglig snickeriinredning i form av fyllningsdörrar, dörrfoder, golvlistor och smygpaneler. Lägenheternas planlösningar är intakta vid sidan av små ingrepp som gjorts för att rymma WC och badrum.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.